

De nasaal in *pampier*

door Dr. A. VAN LÓEY

In het *Album René Verdeyen* (1) heb ik de epenthese van *n, m, l, r* (*visenteren, pampier, plavei, kornijn*) alle samen als één fonetisch en psychologisch verschijnsel beschouwd en de verklaring gezocht in een gemis aan accentuatie waardoor, bij reductie van de onbeklemtoonde vocaal, het velum palati zakt en nasalisatie intreedt, en als reactie tegen de dreigende verdwijning van de bewuste syllabe, de ontstane *n*, met zijn alveolare varianten *l* en *r*, de rhythmische structuur van het woord in de aldus geredde syllabe hielp bewaren.

Ik heb hieraan niets toe te voegen (2), doch wil alleen een woordje zeggen over de geschiedenis van die verklaring. Ik heb nl. bij toeval ontdekt, dat ze niet geheel nieuw is, hoewel mijn voorgangers het verschijnsel niet in al zijn omvang hebben behandeld.

Het gaat dan om opstellen van H. LOGEMAN in *Taal en Letteren*, 14, 1904, pp. 212 vv. en SALVERDA DE GRAVE, *ibid.*, p. 363 v. en vroeger in *Handelingen van het Tweede*

(1) Brussel-Den Haag, 1943, p. 371 vv.

(2) Talrijk, vooral mnl., materiaal nog in J. J. SALVERDA DE GRAVE, *De Franse woorden in het Nederlands* (Amsterdam, 1906), blz. 298 vv.; ook op volgende voorbeelden wees mij nog Prof. W. PÉE: te Brugge *kantaar* „catarrhe, verkoudheid”, Westvl. *montoor* „motor”, *branzelet* „bracelet, boei”, te Lokeren *rاندیجzen* „radijzen”. Vgl. nog Eng. *Cockney edjuration* „education”.

Nederlandsche Philologen-congres 1900, p. 89, inz. p. 95 v. (vgl. ook *Romania* XXX, 110).

LOGEMAN schijnt de eerste te zijn geweest om voor het bewuste verschijnsel een fonetische verklaring voor te stellen en wel ook zo, dat bij een niet-geaksentueerde vocaal slappe articulatie intreedt, de huig van de achterwand dan iets afhangt en dit nasaliteit van de vocaal in die syllabe kán meevoeren. LOGEMAN heeft het echter uitsluitend over de nasaal-invoeging. Hoewel hij van enig verband met *r* en *l* niet spreekt, komen zijn verklaring en de mijne toch overeen wat de kern der zaak zelf betreft.

SALVERDA DE GRAVE heeft er echter bezwaar tegen, dat LOGEMAN „alle psychologische verklaring van taalfeiten uitsluit”. Ik laat hier DE GRAVE's, niet geheel juiste, opmerking terzijde, „dat de inlassing van een nasaal ten onzent alleen plaats heeft in vreemde woorden” (zie voorbeelden in mijn artikel in gemeld *Album* en vgl. ook in *W. N. T.*, IX, 1308), doch stip aan dat hij, evenals later J. FRANCK en J. L. PAUWELS, de inlassing van een liquida terecht op een lijn stelt met die van de nasaal.

Om dan tot het psychologische aspect der zaak terug te komen : SALVERDA DE GRAVE had waargenomen dat wij, bij het overnemen van een Frans woord, het Frans hoofdaccent behouden, doch het bijaccent der „beginslettergreep” opofferen. „De voorbeelden zijn talrijk”, schrijft hij in *Handelingen*, p. 95 v., „waarin dientengevolge de geheele „eerste syllabe is weggevallen : *pluis, spijt, spetaal*, enz. „Nu stel ik mij voor dat, om niet in die fout te vervallen, „wij geneigd zijn de eerste syllabe der fransche woorden „te veel gewicht toe te kennen, en, om er als het ware meer „stevigheid aan te geven, een consonant tusschen voegen”. Dit gebeurt dan samen met de zucht om mooi te spreken.

Deze niet al te duidelijke bewoording (*te veel gewicht*) komt dus voor de inhoud gedeeltelijk overeen met wat ik

genoemd heb reactie tot behoud der rhythmische structuur van het woord (vgl. de opmerking van L. GOEMANS in mijn artikel in het *Album*, p. 372 : *een doffe syllabe phonetisch meer te stoffeeren*). M. a. w., het bijaccent van het vreemde woord moet behouden blijven, en wel, voegt DE GRAVE er aan toe, uit de zucht om mooi te spreken. Dit streven naar mooi spreken is de oorzaak van wat wij thans hypercorrecte vormen noemen.

Het betoog van S. DE GRAVE is op dit punt niet al te duidelijk en enigszins verward. Immers, is de oorzaak van de epenthese der nasaal of liquida het streven naar „meer stevigheid, naar meer gewicht” in de onbeklemtoonde syllabe, zo is het middel daartoe de invoeging van een consenant. En wel, betoogt DE GRAVE, neemt men zijn toevlucht tot een liquida, omdat enerzijds naast ntl. onbeklemtoonde vormen als *besjoer*, *boneffant*, *schoffeeren*, *boezeroen*, de Franse correcte vormen een *n* of *r* hebben (*bonjour*, *bonenfant*, *-sconfire*, *bourgeron*), — en anderzijds de liquidae „gelijken het meest op de vocalen en het ver- „schil tusschen het fransche woord en zijn nederlandschen „vorm wordt daardoor tot een minimum gereduceerd”.

In het eerste geval hebben we dus met het zuiver psychologisch verschijnsel der hypercorrectheid te doen, in het tweede met het onduidelijke gevoel van de fonetische gelijkheid van vocaal en liquida (sonans?).

In dit laatste geval echter begrijpt men niet waarom dan niet eerder *de* vocaal of een vocaal, b. v. *a*, in de eerste onbeklemtoonde syllabe is hersteld (gekomen) veeleer dan een liquida ingevoegd. De keus van de liquida kan S. DE GRAVE niet recht duidelijk zijn, omdat hij niet ingezien heeft, dat de liquida uit de nasaal en deze uit een genasaleerde glider is ontstaan. De zgn. ingevoegde consenant is een fonetisch gevolg van een fonetisch verschijnsel : onbeklemtoondheid der syllabe, en daar die (con)so-

nant in de plaats van een vocaal is gekomen, heeft hij dan ook de rol van een vocaal op zich genomen met de vocale varianten van de kleur van de liquida.

S. DE GRAVE houdt dus niet genoeg rythme met hypercorrectheid en het fonetisch aspect bij de liquida resp. nasaal uiteen; zijn betoog is op dit laatste punt onduidelijk omdat hij meent „dat wij hier niet met een phonetisch verschijnsel te doen hebben” (p. 95).

Samenvattend kunnen we dan vaststellen, dat het organisch verband tussen de verschillende alveolaren in de onbeklemtoonde syllabe door LOGEMAN niet is gezien en de psychologische verklaring mist die S. DE GRAVE voorgesteld heeft, nl. zucht om mooi te spreken, d. w. z. toenadering tot de Franse correcte vorm (behoud van de bijaccentuatie, gebrekkige poging tot herstel van een sonantisch element in de onbeklemtoonde syllabe). De fonetische oorsprong echter van dit sonantische element heeft DE GRAVE geloofend.

Ik was op deze zaak niet teruggekomen, had ik niet opgemerkt dat deze, weliswaar onvolledige, verklaringen niet alleen mij, maar ook anderen, als J. FRANCK, J. VERDAM (*M. W.*, VI, s. *y. papier*, a° 1907), het *W. N. T.* (*passim*, ook IX, 1308), J. L. PAUWELS, L. GOEMANS, FRANCK-VAN WIJK-VAN HAERINGEN, J. VERCOULLIE, C. P. F. LECOUTERE, L. GROOTAERS (in hun handboeken) en anderen ook waren onbekend gebleven, tot een gelukkig toeval mij met bovengemelde opstellen in kennis had gebracht.
